

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักนิติธรรมกับการบริหารองค์กรเอกชนที่ดี

จัดทำโดย นายอรรถการ ตฤณารังสี
รหัส ๖๓๐๘๔๙

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๘
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักนิติธรรมกับการบริหารองค์กรเอกชนที่ดี

นายอรรถการ ตฤณารังสี

บทนำ

“หลักนิติธรรม” มาจากคำในภาษาอังกฤษที่ว่า “Rule of Law” ซึ่งมีคำแปลมากมาย อาทิ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔^๑ แปลว่า “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (Rule of Law)” บางครั้งก็แปลว่า “หลักการปกครองด้วยกฎหมาย” หรือ “หลักแห่งกฎหมาย” หรือ “หลักกฎหมาย” หรือ “กฎของกฎหมาย” หรือ “หลักความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย” หรือ “หลักความยุติธรรมตามกฎหมาย” หรือ “หลักธรรม” หรือ “หลักธรรมแห่งกฎหมายหรือนิติปรัชญา” หรือ “นิติธรรมวินัย” หรือ “ธรรมะแห่งกฎหมาย” หรือ “นิติสตมภ์” แต่เมื่อพิจารณาจากคำแปลทั้งหมดแล้ว คำแปลของ “Rule of Law” ที่ได้รับความนิยมและใช้กันอย่างแพร่หลายโดยทั่วไปคือคำว่า “หลักนิติธรรม”

การนำหลักนิติธรรมที่เป็นแนวคิดทฤษฎีที่มีสภาพนามธรรมยังคงถูกทำให้ปรากฏในบทบัญญัติแห่งกฎหมายอย่างเป็นทางการ ดังปรากฏในร่างเบื้องต้นของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ได้เผยแพร่เมื่อ วันศุกร์ที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๕๙ นั้น ยังคงนำหลักนิติธรรมมาระบุไว้เช่นกัน โดยระบุไว้ดังนี้

“มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชน โดยรวม”

การศึกษารายงานฉบับนี้จะได้ศึกษาด้านกฎหมาย ด้านนิติธรรมวินัย ด้านธรรมาภิบาล บางส่วนที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม ในบริบท ที่เกี่ยวข้องหลักนิติธรรมกับการบริหารองค์กรเอกชนที่ดี

ความหมายของหลักนิติธรรมระดับสากล

“หลักนิติธรรม” (Rule of Law) มีแนวคิดมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณซึ่งเน้นไปในหลักการปกครองประเทศด้วยความถูกต้องเป็นธรรมโดยกฎหมาย ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย เพราะคำว่า “Rule” นั้นสามารถแปลได้ว่า “การปกครอง” หรือแปลว่า “กฎกติกา” ก็ได้ ฉะนั้น ในความคิดของนักปกครองสมัยกลางในยุโรปก็จะให้ความหมายไปในเรื่องของหลักการปกครองที่ดี ก็คือการปกครองโดยกฎหมาย ไม่ใช่ปกครองโดยคน (Rule by Law, not by man) และหมายถึงหลักการที่เป็นกฎกติกาของกฎหมายที่ผู้บัญญัติกฎหมายจะต้องยึดถือและปฏิบัติตาม

หลักนิติธรรมเป็นหลักการพื้นฐานในระบบกฎหมายแองโกลแซกซอน เมื่อ ค.ศ. ๑๒๑๕ พระเจ้าจอห์น กษัตริย์อังกฤษได้ลงนามในมหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) ให้แก่บรรดาขุนนางเพื่อจำกัดอำนาจของพระองค์ลง นับเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรฉบับแรกที่จำกัดอำนาจของกษัตริย์

^๑ คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรมในคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ, กันยายน ๒๕๕๗, หลักนิติธรรม The Rule of Law ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืน หลักนิติธรรม, สำนักงานคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

นอกเหนือจากหลักกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ที่พัฒนาโดยศาล ต่อมา ค.ศ. ๑๖๒๘ รัฐสภาของอังกฤษได้ตำราคำประกาศสิทธิ (Petition of Right) เพื่อปกป้องคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและเสรีภาพส่วนบุคคล ใน ค.ศ. ๑๖๗๙ มีกฎหมาย Habeas Corpus Act เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม โดยบุคคลที่ถูกจับกุมมีสิทธิที่จะฟ้องเพื่อปกป้องตนเองต่อศาลโดยคำฟ้องที่เรียกว่า Writ of habeas corpus

ความหมายของหลักนิติธรรมตามความเห็นของนักปราชญ์เพลโต (Plato ๔๒๙-๓๔๘ B.C.) นักปราชญ์ชาวกรีก ผู้เคยเสนอว่า “การปกครองที่ดีที่สุด คือ การปกครองโดยราชาปราชญ์ (Philosopher King) ซึ่งเป็นทั้งคนเก่งและคนดีมีคุณธรรมประจำใจ ปกครองบ้านเมืองด้วยความถูกต้องชอบธรรม” แต่สุดท้ายแล้ว เพลโตก็ไม่สามารถหาคนที่สมบูรณ์แบบพอที่จะเป็นราชาปราชญ์ได้ ในบั้นปลายชีวิต เพลโตจึงหันมาให้ความสำคัญกับ “กฎหมาย” โดยเสนอว่า “กฎหมายเป็นสิ่งสูงสุดและการปกครอง จะต้องดำเนินตามกฎหมาย หากสังคมสามารถสร้างระบบกฎหมายที่ดีและเป็น ธรรม ขึ้นมาให้คนประพฤติตามได้ แม้แต่คนชั่วก็ยังมีทางทำความดีขึ้นมาได้เช่นกัน ความหมายของหลักนิติธรรมตามความเห็นของนักปราชญ์ อริสโตเติล (Aristotle ๓๘๔- ๓๒๒ B.C.) ศิษย์เอกของเพลโต ได้นำความคิดมาขยายต่อโดยเสนอว่า “การปกครองโดยกฎหมายเป็นสิ่ง ที่พึงปรารถนามากกว่าการปกครองโดยมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใดก็ตาม (...the rule of law,...is preferable to that of any individual.) และการปกครองต้องเป็นไปตามกฎหมายกำหนดไว้ เท่านั้น (Rule of law implies that every citizen is subject to the law) ความหมายของหลักนิติธรรมตามความเห็นของ “ไดซี” The Rule of Law เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากระบบกฎหมายจารีตประเพณีแบบอังกฤษ (Common Law) ปรากฏว่ามีนักนิติศาสตร์ชาวอังกฤษชื่อ Professor A.V. Dicey เป็นผู้นำคำนี้มาใช้ ในระบบกฎหมายอังกฤษ โดยอธิบายความหมายในแง่มุมใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตย และการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างยิ่ง ไดซี กล่าวว่า “ความเป็นสูงสุดของกฎหมายหรือการปกครองโดยกฎหมาย คือลักษณะของ รัฐธรรมนูญอังกฤษนั่นคือ หลักนิติธรรม”

องค์การสหประชาชาติ

หลักนิติธรรม ก็คือ หลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยที่เกื้อหนุนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิแห่งมนุษยชนทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิตหาราชาฯ หากมีข้อพิพาทใด ๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างรัฐกับเอกชนหรือ เอกชนกับเอกชน ศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินข้อพิพาทนั้นโดยเด็ดขาดและโดยยุติธรรมตามกฎหมายของบ้านเมืองที่ถูกต้องและเป็นธรรม^๒

องค์การการค้าโลก

Mr. Krister Örnfjäder สมาชิกรัฐสภาสวีเดน ประธานร่วมในการประชุมรัฐสภาว่าด้วยองค์การการค้าโลกประจำปี ๒๕๕๙ กล่าวสุนทรพจน์ โดยมีใจความสำคัญว่า องค์การการค้าโลกมีวัตถุประสงค์ยึดถือหลักนิติธรรม ในการค้าระหว่างประเทศ ช่วยจัดความยากจนและสร้างความมั่งคั่ง

^๒ ธานินทร์ ภัยวิเชียร องคมนตรี

โดยการลดอุปสรรคทางการค้าระดับโลก ดังนั้น สหภาพรัฐสภาและสภายุโรปจึงได้ร่วมกันจัดตั้งกลไกในการตรวจสอบการทำงานขององค์การการค้าโลก ขึ้นมา การประชุมนี้ นับเป็นเวทีในการหารือระหว่างผู้บัญญัติกฎหมายที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นการค้าและ การพัฒนาระหว่างประเทศกับผู้เจรจาจากรัฐบาลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการหารือในองค์การการค้าโลก ซึ่งหลายปีที่ผ่านมาได้พิสูจน์ให้เห็นถึงคุณค่าของเวทีดังกล่าวนี้ โดยเป็นโอกาสที่สมาชิกรัฐสภาใช้ในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการเจรจาการค้าพหุภาคี สำหรับนักการทูตและ ผู้เชี่ยวชาญทางการค้าและเป็นโอกาสในการอธิบายให้กับผู้บัญญัติกฎหมายทราบถึงความท้าทาย^๓

การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก ครั้งที่ 14

เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2562 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เป็นประธานการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit - EAS) ครั้งที่ 14 ซึ่งจัดขึ้นระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 35 และการประชุมสุดยอดที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้นำของประเทศสมาชิกอาเซียน กับผู้นำออสเตรเลีย จีน อินเดีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี นิวซีแลนด์ รัสเซีย และผู้แทนพิเศษของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา เข้าร่วมการประชุมด้วย

ที่ประชุมย้ถึงความสำคัญของ EAS ในการเป็นเวทีระดับผู้นำที่หารือประเด็นเชิงยุทธศาสตร์เกี่ยวกับสันติภาพ ความมั่นคง และความมีเสถียรภาพของภูมิภาคซึ่งมีอาเซียนเป็นแกนกลางโดย EAS มุ่งมั่นที่จะเสริมสร้างความไว้วางใจเชิงยุทธศาสตร์ สนับสนุนการหารืออย่างสร้างสรรค์ และยึดหลักนิติธรรมบนพื้นฐานกฎหมายระหว่างประเทศในการจัดการกับประเด็นความท้าทายทั้งในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ อาทิ อาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้าย การค้ามนุษย์ การจัดการ ภัยพิบัติ และความมั่นคงไซเบอร์

ความหมายของหลักนิติธรรมในประเทศไทย

ความหมายของหลักนิติธรรม ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542^๔ ให้ความหมายว่า หลักพื้นฐานของกฎหมาย คำว่า หลักนิติธรรม นักกฎหมายส่วนใหญ่ เชื่อว่ามีความหมายตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “The Rule of Law” ซึ่งมีแนวคิดมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ เน้นไปในหลักการปกครองประเทศ ด้วยความถูกต้องเป็นธรรมโดยกฎหมาย คือ ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย เพราะคำว่า Rule นั้น สามารถแปลได้ว่า “การปกครอง” หรือแปลว่า “กฏกติกา” ก็ได้ ฉะนั้น ในความคิดของนักปกครองสมัยกลางในยุโรปก็จะให้ความหมายไปในหลักการปกครองที่ดีก็คือ การปกครองโดยกฎหมาย ไม่ใช่ปกครองโดยคน (Rule by Law, not by man) และหมายถึงหลักการที่เป็นกฏกติกาของกฎหมายที่ผู้บัญญัติกฎหมายจะต้องยึดถือและปฏิบัติตาม คำว่า The Rule of Law นี้ Dictionary ของ Black’s Law ให้ความหมายไว้ว่า A substantive Legal Principle ซึ่งหมายถึง

^๓ Mr. Krister Örnfjäder สมาชิกวุฒิสภาสวีเดน กล่าวสุนทรพจน์องค์การการค้าโลกประจำปี ๒๕๕๙

^๔ ประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit - EAS) ครั้งที่ 14

^๕ หลักนิติธรรม ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542

หลักกฎหมายที่มีความสำคัญยิ่ง แล้วหลักกฎหมายอะไรที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง คำตอบน่าจะเป็นหลักความเป็นธรรมตามกฎหมาย ซึ่งอาจจะฟังดูกว้างเกินไป หากยกเอาหลักความเป็นธรรมตามกฎหมายขึ้นมาพิจารณา ก็อาจจะเห็นหลักความเป็นธรรมตามกฎหมายอาญาได้หลายประการ เช่น บุคคลจะถูกลงโทษโดยไม่มีกฎหมายไม่ได้ หลักความเสมอภาคกันตามกฎหมาย หลักการสันนิษฐานว่าทุกคนบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิด ซึ่งเป็นสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550^๖

นิติธรรมตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ว่า หลักนิติธรรมได้ปรากฏมาก่อนหน้านี้ และรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 ที่ใช้ในปัจจุบัน ไม่ได้แตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ หากจะมีก็คงเป็นเรื่องความเข้มข้น ที่ผู้ร่างรัฐธรรมนูญบอกเสมอว่า เป็นรัฐธรรมนูญที่เข้มแข็ง เพื่อปราบโกง ดังนั้น อาวุธชนิดหนึ่งที่ใช้ปราบโกง คือ หลักนิติธรรม ซึ่งในรัฐธรรมนูญได้เพิ่มเติมนิยามความเข้มข้นขึ้น^๗

“ **มาตรา ๒๖** การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ ของบุคคล ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องคำนึงถึงหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัด สิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุหรือจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ และต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ”จากร่างของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ข้างต้น จะเห็นได้ว่าลำพังแต่มีกฎหมายเป็นหลักในสังคมหรือในประเทศนั้น ยังไม่เพียงพอ เพราะมนุษย์เป็นผู้สร้างกฎหมายขึ้น และผู้สร้างกฎหมายซึ่งเป็นมนุษย์ปุถุชน ย่อมมีทั้งดีและไม่ดี มีอคติ มีฉ้อฉล มนุษย์อาจใช้กฎหมายสร้างความไม่เป็นธรรม ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือทำลายล้างฝ่ายตรงข้าม ใช้กฎหมายสร้างความถูกต้องให้กับตนเองหรืออื่น ๆ ที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม ดังนั้น กฎหมายจึงต้องอยู่ภายใต้หลักพื้นฐานบางประการ ซึ่งก็คือหลักนิติธรรม (The Rule of Law) และกฎหมายซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นต้องมีหลักไว้ให้ยึด มีหลักไว้ให้พัน หากกฎหมายออกนอกหลักที่ปักไว้ ก็ไม่เป็นกฎหมาย ดังนั้น การออกกฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายการตีความกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม ต้องอยู่ภายใต้หลักยึดนี้ ซึ่งก็คือ หลักนิติธรรมหากออกนอกหลักก็ไม่มีผลใช้บังคับ

นอกจากนี้ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช** นอกจาก ท่านจะทรงเป็นกษัตริย์นักปราชญ์และกษัตริย์นักปกครองแล้ว ท่านยังคงไว้ซึ่งหลักทศพิธราชธรรม ในการปกครองอาณาจักร ของพระองค์ ด้วยความเป็นธรรมอย่างเต็มเปี่ยม ก็ทรงเห็นถึงความสำคัญของหลักนิติธรรม

^๖ กระบวนการยุติธรรมที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

^๗ นิติธรรมตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ รัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2560

หลักการทรงงาน

ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

- 1.หลักคิด : จะทำอะไร ? เพื่อประโยชน์อะไร เพื่อใคร
- 2.หลักวิชา : จะทำอย่างไรจึงจะถูกต้อง ประหยัด และได้ผล ?
- 3.หลักปฏิบัติ : วิธีทำ ← ปรับปรุง
↓ ↑
ผล → ประเมิน

“ทำงานอย่างผู้รู้จริง”^๘

รวมทั้งยังมีพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวกับการใช้คำว่า “หลักนิติธรรม” โดยตรง ที่ทรงพระราชทานแก่นักกฎหมายในวาระต่าง ๆ ดังนี้

“กฎหมายนั้นไม่ใช่ตัวความยุติธรรม เป็นแต่เพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งสำหรับใช้ในการรักษา และ อำนวยความยุติธรรมเท่านั้น การใช้กฎหมายจึงต้องมุ่งหมายใช้เพื่อรักษาความยุติธรรม ไม่ใช่ เพื่อรักษา บทของกฎหมายเอง และการรักษาความยุติธรรมในแผ่นดินก็มีได้มีวงแคบอยู่เพียงแค่ขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามเป็นจริงด้วย”^๙

“กฎหมายมิใช่ตัวความยุติธรรม หากเป็นแต่เพียงบทบัญญัติ หรือปัจจัยที่ตราไว้เพื่อรักษา ความยุติธรรม ผู้ใดก็ตาม แม้ไม่รู้กฎหมาย แต่ถ้าประพฤติปฏิบัติด้วยความสุจริตแล้ว ควรได้รับความคุ้มครอง จากกฎหมายเต็มที่ ตรงกันข้ามคนที่รู้จักกฎหมาย แต่ใช้กฎหมายไปในทางทุจริต ควรต้องถือว่าทุจริต และกฎหมายไม่ควรคุ้มครองจนเกินเลยไป”

“กฎหมายทั้งปวงจะอ้างความยุติธรรมและถูกต้องเที่ยงตรง หรือจะอ้างความศักดิ์สิทธิ์และ ประสิทธิภาพเต็มเปี่ยมอยู่ได้หรือไม่เพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับการใช้ คือ ถ้าใช้ถูกวัตถุประสงค์หรือ เจตนารมณ์ ของกฎหมายนั้น ๆ จริงแล้ว ก็จะทรงความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพอันสมบูรณ์ไว้ได้ แต่ถ้าหาก นำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ โดยการพลิกแพลงบิดพลิ้วให้ผันผวนไปด้วยความ หลงผิด ด้วยอคติ หรือด้วยเจตนาอันไม่สุจริตต่าง ๆ กฎหมายก็เสื่อมความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพลง ทันททีและกลับกลายเป็นพิษเป็นภัยแก่ประชาชนอย่างใหญ่หลวง ผู้ที่ต้องการจะใช้กฎหมายสร้างสรรค์ ความผาสุก สงบ และความเป็นปึกแผ่นก้าวหน้าของประชาชนและบ้านเมือง จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้อง รักษาวัตถุประสงค์อันแท้จริงของกฎหมายแต่ละฉบับไว้ให้แน่นแนบเสมอไปอย่างไม่มีข้อแม้ ประการใด พร้อมทั้งต้องรักษาอุดมคติ จรรยาความสุจริต และมโนธรรมของนักกฎหมายไว้ โดยรอบคอบ เคร่งครัด เสมอด้วยรักษาชีวิตของตนเอง กฎหมายไทยจึงจะทรงคุณค่าอันสมบูรณ์บริบูรณ์”^{๑๐}

^๘ หลักสูตร “ภูมิพลังแผ่นดิน” สำหรับผู้บริหารระดับสูง รุ่นที่ 1 วันอังคารที่ 9 ตุลาคม ๒๕๕๕ ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี “๖๐ ปี ครองราชย์ ประโยชน์ ประชาชาษฎ์” สำนักงานคณะกรรมการ พิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๙ “ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท” นำนางาน กปร. มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงบประมาณและกรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๐.

^๙ พระบรมราโชวาท ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชทานแก่นักศึกษาในพิธี พระราชทาน ประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบไล่ได้วิชาความรู้ชั้นเนติบัญญัติ สมัยที่ ๓๓ ปีการศึกษา ๒๕๒๓

^{๑๐} พระบรมราโชวาทแก่ผู้สอบไล่ได้ตามหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา ณ อาคารใหม่สวนอัมพร วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๕๐

“การที่อยู่กับกฎหมายและใช้กฎหมายมาก ๆ นั้น อาจทำให้ติดในตัวบทกฎหมายมากไปและทำให้ เห็นว่า ลำพังตัวบทกฎหมายจะให้ความยุติธรรมได้โดยสมบูรณ์ ความจริงกฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือ สำหรับกำหนดความถูกต้อง เพื่ออาศัยเป็นหลักวินิจฉัยในการอำนวยความสะดวก หาใช่ปัจจัยสำคัญ สิ่งเดียว ในการให้ความยุติธรรมไม่ ดังนั้น จะอาศัยตัวบทกฎหมายกับคำให้การในศาลเท่านั้นไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะตัวบทกฎหมาย รวมทั้งข้อเท็จจริงที่นำมากล่าวแก่ศาล เป็นสิ่งที่อาจนำมาพลิกแพลงให้ผิดเพี้ยนไปได้ต่าง ๆ ด้วยความหลงด้วยอคติหรือด้วยเจตนาอันไม่สุจริต ทำให้ความเที่ยงธรรม ต้องถูกลิดรอนทำลายไป การอำนวยความสะดวกยุติธรรม จึงต้องอาศัยตัวผู้ใช้กฎหมายเป็นปัจจัยสำคัญด้วย เท่า ๆ กันกับตัวบทกฎหมาย”

สำหรับในประเทศไทยได้มีผู้ให้ความหมายของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ตามทรรศนะของนักวิชาการด้านนิติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงหลายท่าน เช่น

ศาสตราจารย์วิกรม เมลานนท์ อดีตประธานศาลฎีกาคนที่ ๒๐ (พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๑) เป็นผู้ใช้คำว่า “หลักธรรม” ในคาแปลญัตติเอเธนส์ ค.ศ. ๑๙๕๕ (Act of Athens 1955) ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือดูลพา^{๑๑} ปีที่ ๒ เล่มที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ หน้าที่ ๘๑ - ๘๕ ได้ให้ความหมายของ “หลักนิติธรรม” ว่า “หลักนิติธรรม คือ ยอดเสาหลักในการออกกฎหมาย หรือการปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายว่าจะต้องไม่เป็นการใช้อิทธิพล หรือตามอารมณ์ชอบ หรือตามอำเภอใจแต่จะต้องเป็นกฎหมาย หรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยทानองคลองธรรม”

ศาสตราจารย์ธำนิทร์ กรัยวิเชียร ได้อธิบาย “The Rule of Law” ซึ่งท่านแปลว่า “นิติธรรมวินัย” ว่าหมายถึง “หลักการแห่งกฎหมายที่เกื้อหนุนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิและเสรีภาพแห่งมนุษย์ชนทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ่มครองมนุษย์ชนให้พ้นจากลัทธิตหาราษฎ์ หากมีข้อพิพาทใดๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะรัฐกับเอกชน หรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลสถิตยุติธรรมเท่านั้นที่มีอำนาจอิสระและเด็ดขาดในการตัดสินข้อพิพาทนั้นตามกฎหมายของบ้านเมือง^{๑๒}”

ศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน ได้สรุปหลักนิติธรรมว่า^{๑๓} ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ ดังนี้

- (๑) การยึดหลักความเป็นอิสระของตุลาการ
  - (๒) ประชาชนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันอย่างเสมอภาค และได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายอย่างทัดเทียมกัน
  - (๓) มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
  - (๔) การปกครองโดยยึดหลักกฎหมายเป็นใหญ่และปฏิบัติตามกฎหมายในฐานะที่เป็นนิติรัฐ
- ทั้งนี้ กฎหมายนั้นจะต้องเป็นกฎหมายที่ยุติธรรม
- (๕) ศาลเป็นสถาบันที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน

^{๑๑} ศาสตราจารย์วิกรม เมลานนท์ “หลักธรรม” หนังสือดูลพา ปีที่ ๒ เล่มที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ หน้าที่ ๘๑ - ๘๕

^{๑๒} ธำนิทร์ กรัยวิเชียร, บทบรรณาธิการบทบัญญัติ, เล่มที่ ๒๐ ตอน ๓ พ.ศ. ๒๕๐๕

^{๑๓} ศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน หลักนิติธรรมกับสภาพของสังคมประเทศไทย, วารสารจุลนิติ ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ มกราคม-กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕, หน้า ๔-๕

(๖) ฝ่ายบริหารต้องบริหารภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายและต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย

(๗) ส่งเสริมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างบริสุทธิ์และยุติธรรม ปราศจากการแทรกแซงของฝ่ายบริหารหรือกลุ่มอิทธิพล เพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แท้จริงของประชาชน

(๘) ส่งเสริมและสนับสนุนความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย

(๙) ส่งเสริมและคุ้มครองหลักแห่งการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

(๑๐) ส่งเสริมและพัฒนากฎหมายเพื่อสร้างความสงบสุขให้แก่ประชาชนและสังคมส่วนรวม

(๑๑) ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย

ศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครืองาม อธิบายว่า หลักนิติธรรม^{๑๔} หมายถึง “กฎหมายเป็นใหญ่มีความเสมอภาค และในกรณีที่เกิดข้อพิพาทขึ้น ต้องระงับคดีโดยศาล โดยพิจารณาคดีเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ออกกฎหมายลงโทษย้อนหลัง ให้โอกาสนายพยานเข้าสู้หรือที่เรียกว่า Fair trial ซึ่งเป็นหัวใจของหลักนิติธรรม”

ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ อธิบายว่า “องค์ประกอบของหลักนิติธรรม^{๑๕} มีอยู่ ๔ ประการ คือ

(๑) องค์ประกอบด้านสาระ ซึ่งหมายถึงหลักความเสมอภาคทางกฎหมาย

(๒) องค์ประกอบด้านกระบวนการในการใช้กฎหมาย หมายถึง รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้อำนาจภายในขอบเขตที่กฎหมายให้ไว้ตามวิธีการ รูปแบบ เวลา และสถานที่

(๓) องค์ประกอบด้านองค์กร หมายถึง การแบ่งแยกอำนาจและความเป็นอิสระของตุลาการ

(๔) องค์ประกอบด้านเป้าหมายซึ่งหมายถึงการใช้การตีความกฎหมายและการตัดสินคดีนั้นจะต้องมุ่งสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นโดยเที่ยงธรรม”

ในกระบวนการ เจรจาและการประนีประนอมที่มีความละเอียดอ่อนเชิงเทคนิค ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญให้กับรัฐสภาในการให้ สัตยาบันต่อความตกลงทางการค้า ซึ่งหากไม่มีการภาคยานุวัติเข้ากับกฎหมายภายในและการควบคุมดูแล อย่างเข้มข้น ข้อตกลงทางการค้าจะไม่น่าเชื่อถือและด้อยประสิทธิภาพ

หลักนิติธรรมกับการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายโดยยึดหลักนิติธรรมตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ แต่จากผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ผ่านมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันต้องยอมรับว่าในยุคแรกๆ ในการจัดตั้งองค์กร สังคมได้ให้การยอมรับและเชื่อมั่นต่อผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่ในยุค

^{๑๔} ศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครืองาม, ^{๑๕}ปาฐกถาสาธารณะ เรื่อง “การใช้หลักนิติธรรมในประเทศไทย”, สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

^{๑๕} ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ

หลังสังคมก็มีกระแสของความไม่เชื่อมั่นและไม่ยอมรับต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และไม่มั่นใจในความเป็นกลาง และความเป็นอิสระของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

หลักนิติธรรมกับประชาธิปไตย

หลักนิติธรรมกับประชาธิปไตยของไทย ในปัจจุบันในยุค ประชาธิปไตยเบ่งบาน ถึงแม้จะมีกลุ่มคนบางกลุ่มพยายามประดิดประดอยคำ ต่างๆ มาให้ว่า ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตย ยังเป็นเผด็จการ มีมือที่มองไม่เห็นคอยชักใย จึงทำให้ต้องมีแนวร่วมในการต่อต้าน เผด็จการเกิดขึ้น มักกล่าวอ้างว่า พวกตนเป็นไพร่ซึ่งกำลังต่อสู้กับอำมาตย์อยู่ แต่ก็ไม่สามารถอธิบายความได้ว่า อำมาตย์คือใคร และหมายถึงใคร แต่โดยแท้ที่จริงแล้ว ณ วันนี้ประเทศไทยมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าในยุคใดๆ

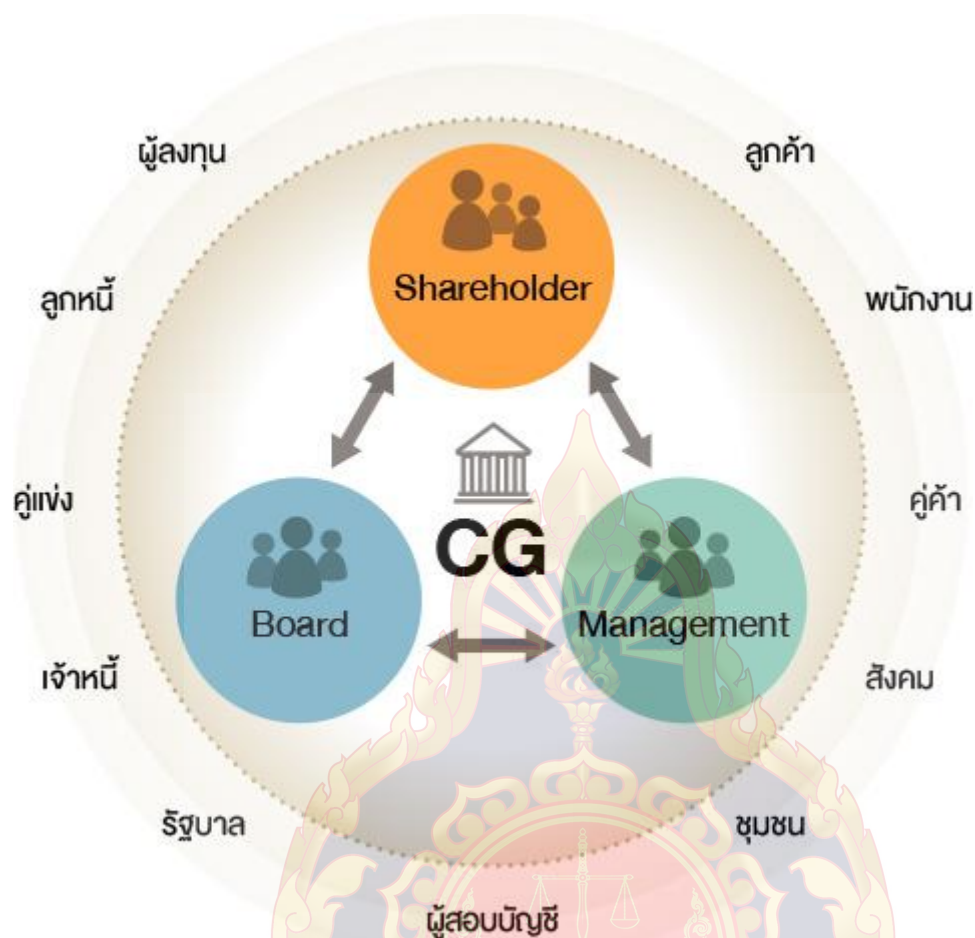
หลักนิติธรรมกับธนาคารแห่งประเทศไทย

ธรรมาภิบาลในองค์กรเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใสและน่าเชื่อถือ อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ความมั่นคงในระยะยาว และการเพิ่มมูลค่าในกิจการ ตลอดจนการเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ องค์กรประกอบที่สำคัญในการส่งเสริมให้เกิดธรรมาภิบาลในสถาบันการเงิน คือ กรรมการและผู้บริหารที่มีความรอบคอบในการบริหารงานมีคุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการดูแลและบริหารกิจการ

หลักนิติธรรมกับตลาดหลักทรัพย์

บรรษัทภิบาล หรือการกำกับดูแลกิจการบริษัทจดทะเบียน เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศทั้งในแง่การสร้างรายได้ การจ้างงาน รวมถึงการมีส่วนร่วมดูแลสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นคณะกรรมการบริษัท ฝ่ายจัดการและหน่วยงานภายในองค์กรจึงควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้องค์กรมีบรรษัทภิบาลหรือการกำกับดูแลกิจการที่ดี เพื่อให้บริษัทสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทั้งตนเองและสังคมได้อย่างยั่งยืน โดยต้องมีการวางโครงสร้างและระบบการกำกับดูแลกิจการอย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านการกำกับดูแล การติดตาม และการประเมินผล เพื่อให้ทุกฝ่ายมีแนวปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันตามหลักพื้นฐานการกำกับดูแลกิจการที่ดี 5 ประการ ได้แก่

1. Fairness – ความยุติธรรม คือ การปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้เสียอย่างเท่าเทียมกัน
2. Transparency – ความโปร่งใส คือ ความชัดเจนไม่คลุมเครือที่ธุรกิจเปิดเผยไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางบวกหรือทางลบ
3. Integrity – ความซื่อสัตย์ คือ การแสดงถึงคุณธรรมที่สอดคล้องกับจริยธรรมที่ธุรกิจกำหนดไว้และปฏิบัติจริง
4. Responsibility – ความรับผิดชอบ คือ หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้
5. Accountability – ภาระรับผิดชอบ คือ ความรับผิดชอบต่อการกระทำและการตัดสินใจใดๆ ที่อธิบายและชี้แจงได้

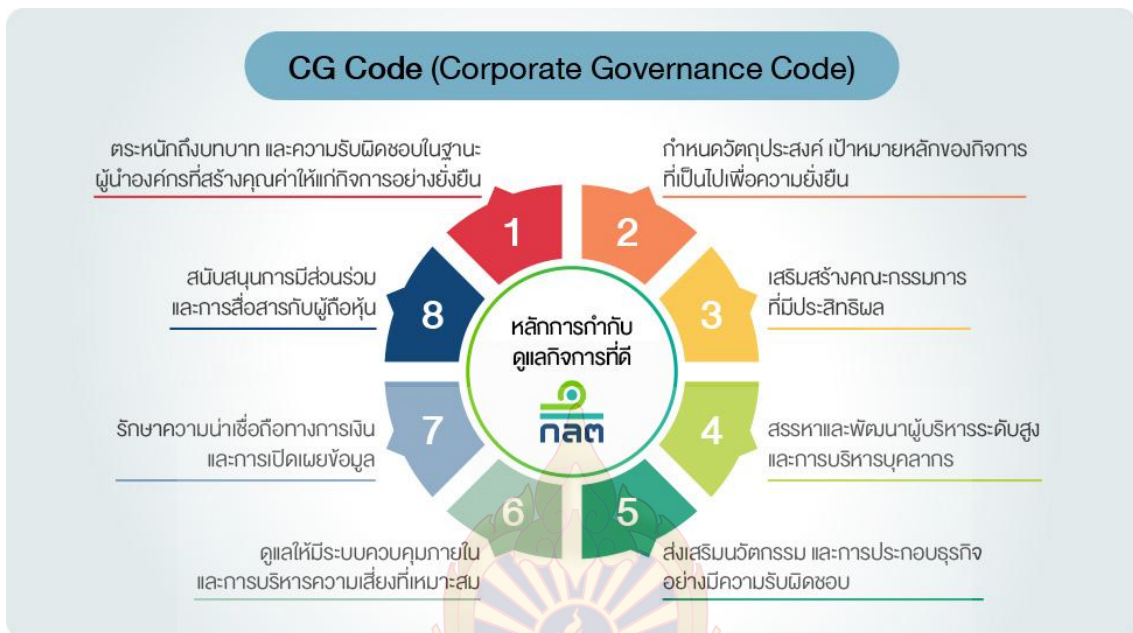

โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี

ผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจมีทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยกลุ่มหลักประกอบด้วย ผู้ถือหุ้น ซึ่งแต่งตั้งคณะกรรมการเข้ามาทำหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลการทำงานของฝ่ายจัดการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมถึงคณะกรรมการยังต้องทำหน้าที่สานประโยชน์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ ไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์และให้เกิดความสมดุล ดังนั้นนอกจากบริษัทควรเข้าใจความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสียที่มีความแตกต่างกันแล้ว ยังต้องกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละกลุ่มในระบบการกำกับดูแลกิจการไว้อย่างชัดเจนและอย่างมีจริยธรรม รวมถึงสอดคล้องตามที่กฎหมายกำหนดและตามแนวทางการกำกับดูแลกิจการที่ดีด้วย

หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน

ในปี พ.ศ. 2560 สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ได้ออกหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี สำหรับบริษัทจดทะเบียนปี 2560 (Corporate Governance Code หรือ CG Code) เพื่อเป็นหลักให้คณะกรรมการบริษัทนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำกับดูแลกิจการ โดยหลักการของ CG Code ประกอบด้วย 8 หมวดที่เน้น บทบาทและการทำหน้าที่ของคณะกรรมการ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและกำกับดูแลกิจการของบริษัทให้มีผลประกอบการที่ดีในระยะยาวอย่างยั่งยืนและเป็นที่น่าเชื่อถือสำหรับผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนได้เสีย

พื้นฐานการกำกับดูแลกิจการ

นโยบาย” “กฎบัตร” และ “จรรยาบรรณ” เป็น 3 องค์ประกอบพื้นฐานสำคัญของการกำกับดูแลกิจการที่ดีที่ทุกบริษัทต้องจัดทำให้ครบถ้วน เพื่อช่วยให้ทุกคนในองค์กรมีแนวปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยทั้งสามเรื่องนี้ต้องผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการบริษัทและจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมทั้งสื่อสารให้ทุกคนในองค์กรทราบและนำไปปฏิบัติ

1. **นโยบายการกำกับดูแลกิจการองค์กร (Corporate CG Policy)** เพื่อใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติสำหรับการดำเนินกิจกรรมองค์กร ซึ่งเปรียบได้กับธรรมนูญธรรมาภิบาลของบริษัท

2. **กฎบัตรคณะกรรมการ (Charter)** เพื่อเป็นการระบุขอบเขต หน้าที่รับผิดชอบและแนวทางในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ

3. **จรรยาบรรณ (Code of Conduct)** โดยจัดทำทั้งในระดับองค์กร ระดับกรรมการ และระดับฝ่ายจัดการและพนักงาน เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบต่อ รมัตระวัง และอย่างซื่อสัตย์สุจริต ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์และการประพฤติมิชอบ

หลักนิติธรรมกับหอการค้าไทย

“วิสัยทัศน์” เป็นสถาบันหลักทางการค้าและบริการของประเทศ ที่ใช้ข้อมูล ความรู้ เครือข่ายและความร่วมมือที่เข้มแข็งเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน และ ขับเคลื่อนประเทศไทยให้เติบโตได้ในตลาดโลกอย่างยั่งยืน นายกลินท์ สารสิน ประธานกรรมการหอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๕๖๒ - ๒๕๖๔

คณะกรรมการต่อต้านคอร์รัปชันและส่งเสริมจรรยาบรรณหอการค้าไทย

เพื่อส่งเสริมหลักจรรยาบรรณ และธรรมาภิบาล ในการประกอบธุรกิจกับสมาชิกหอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย หอการค้าจังหวัดทั่วประเทศ และผู้ประกอบการนักธุรกิจรุ่นใหม่ ส่งเสริมและรณรงค์การต่อต้านคอร์รัปชันและปลูกจิตสำนึก ผู้ประกอบการทำธุรกิจอย่างโปร่งใส

ไว้รองรับขั้นร่วมกับองค์กรเครือข่าย สนับสนุน ยกย่อง และเชิดชูเกียรติองค์กรและนักธุรกิจที่ดำเนินธุรกิจอย่างมีจรรยาบรรณ และธรรมาภิบาล เพื่อให้เกิดการยอมรับและเชื่อถือต่อสาธารณะอย่างกว้างขวางและเป็นธุรกิจแบบอย่างแก่ผู้ประกอบการอื่นโดยทั่วไป

หลักนิติธรรมของการพัฒนาอุตสาหกรรม

การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมนั้น ต้องร่วมกันพัฒนาทุกภาคส่วน โดยเฉพาะ ภาครัฐ และผู้ประกอบการอุตสาหกรรม โดยการตรากฎหมายที่อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและ อุตสาหกรรม นั้นต้องมีการศึกษาวิจัยและรับฟังความเห็นจนเกิดความชัดเจนว่าเป็นธรรมต่อทุกภาคส่วน รวมถึงการปฏิบัติตามกฎหมายนั้นภาคอุตสาหกรรมก็ต้องมีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่ กระทบการ อย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายหรือไม่กระทบการอย่างหนึ่งอย่างใดอันอาจ ก่อให้เกิด ผลกระทบหรือความเสียหายแก่แรงงานหรือผู้อาจได้รับผลกระทบอื่นๆ อีกทั้งการบังคับการให้ เป็นไป ตามกฎหมายของผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายนั้นก็ต้องมีการปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดเป็นธรรมโดย ไม่เห็น แก่ผลประโยชน์ส่วนตน เช่นนี้ย่อมกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมอยู่บนพื้นฐาน ของ หลักนิติธรรมแล้ว

นิติ - นิติศาสตร์

นิติ [นิติ นิด] น. นิติ กฎหมาย กฎปฏิบัติ แบบแผน เยี่ยงอย่าง ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิธีปกครอง เครื่องแนะนำ อูบายอันดี. (ป. ส. นิติ).

นิติศาสตร์

นิติศาสตร์ (Jurisprudence) คำดังกล่าวในภาษาอังกฤษ เป็นคำเก่าที่ใช้ตั้งแต่สมัยโรมัน โดยมาจากภาษาละตินว่า jurisprudentium มีรากศัพท์จาก "juris" แปลว่า กฎหมาย และ "prudentium" แปลว่า ความฉลาด ซึ่งรวมแล้วแปลว่า "ความรู้กฎหมายหรือวิชากฎหมาย" โดยในประมวลกฎหมายของ พระเจ้าจัสติเนียน จะกล่าวไว้ในมูลบทนิติศาสตร์ฉบับที่แปลเป็นภาษาอังกฤษแล้วว่า "jurisprudence is the knowledge of things devine and human; the science of the just and the unjust".

อย่างไรก็ตาม jurisprudence ยังคงมีการใช้ในความหมายพิเศษอีก ได้แก่

- Jurisprudence ในภาษาฝรั่งเศส ย่อมาจากคำว่า jurisprudence constant หมายถึง ความรู้กฎหมายที่เกิดจากแนวคำพิพากษาของศาล เป็นคำตรงข้ามกับ doctrine ซึ่งหมายถึง กฎหมายที่สอนในตำรากฎหมาย
- Jurisprudence เป็นชื่อวิชาเฉพาะที่สอนในโรงเรียนกฎหมายในอังกฤษ ซึ่งเริ่มก่อตั้งโดย John Austin เมื่อ ค.ศ. 1828-1832 ในมหาวิทยาลัยลอนดอน ซึ่งมีคำสอนว่ากฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐอธิปัตย์ และถูกนำเข้ามาในประเทศไทยโดยเสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

ธรรมกับหลักนิติธรรม

ธรรม หมายถึง สภาพที่ทรงไว้, ธรรมดา, ธรรมชาติ, สภาวะธรรม, สัจธรรม, ความจริง; เหตุ, ต้นเหตุ; สิ่ง, ปราบกฎการณ์, ธรรมารมณ, สิ่งที่เกิด; คุณธรรม, ความดี, ความถูกต้อง, ความประพฤติชอบ; หลักการ, แบบแผน, ธรรมเนียม, หน้าที่; ความชอบ, ความยุติธรรม; พระธรรม,

ท่านพุทธทาสภิกขุ ให้คำนิยามไว้ในหนังสือของท่านว่า ธรรม มีความหมายที่ยิ่งใหญ่ไม่สามารถหาคำพูดที่เป็นภาษาของมนุษย์มานิยามได้ แต่ขอนิยามให้เข้าใจพอสังเขปไว้ด้วยความว่า หน้าที่ เพราะไม่มีสิ่งใดในสากลโลกที่ไม่มีหน้าที่

ศาสนาพุทธเรียกธรรมว่าพระธรรม คือหลักความเป็นไปของโลก เน้นความจริงที่เกิดขึ้นกับโลก การเกิด ดับ ไม่มุ่งเน้นความสบาย พระพุทธศาสนาสอนให้มุ่งเน้นในส่วนที่โลกกำลังดำเนินอยู่ เกี่ยวพันในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาจะพบคำว่า **ธรรมและวินัย** ควบกันไปเช่นพระพุทธเจ้า

บทสรุป

หลักนิติธรรม เป็นหลักสำคัญในการบริหารองค์กรที่ดี ทั้งในระดับประเทศ ระดับอาเซียน ระดับสากล หลักนิติธรรม เป็นหลักสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน เช่น หลักนิติธรรมกับพุทธศาสนา หลักนิติธรรมกับนิติศาสตร์ (กฎหมาย) หลักนิติธรรมกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย หลักนิติธรรมกับการเมือง หลักนิติธรรมกับการเลือกตั้ง หลักนิติธรรมกับภาคประชาสังคม และหลักนิติธรรมกับการบริหารองค์กรเอกชน

องค์กรเอกชนที่เน้นเรื่อง “คุณภาพ” คุณภาพสินค้าและบริการ คุณภาพด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี เมื่อขับเคลื่อนการบริหารองค์กรเอกชน ไปในระยะหนึ่งก็จะทราบได้ว่า การที่มี “คุณภาพ” ดังกล่าว เพียงมิติเดียวไม่เพียงพอต่อการบริหารองค์กรเอกชนให้เกิดความสำเร็จ มั่นคง และยั่งยืนได้ “คุณภาพ คู่ คุณธรรม” ในหลักนิติธรรมจึงเป็นกุญแจหลักที่สำคัญ ของความสำเร็จของการบริหารองค์กรเอกชนที่ดี

“คุณภาพ คู่ คุณธรรม” “หลักนิติธรรม”
กุญแจสำคัญแห่งความสำเร็จ ที่มั่นคง และ ยั่งยืน
ของการบริหารองค์กรเอกชนที่ดี

บรรณานุกรม

https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/3journal/b166%20jun_11_1.pdf

นายอรรถพล ไญ้ส่วง ,อัยการสูงสุด , หลักนิติธรรมกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย, วารสารพระธรรมนุญ เล่ม ๔๙ ฉบับ

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=37035

การประชุมประจำปี WTO Public Forum

http://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1436 นายสุพันธ์ มงคลสุธี

http://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1197 พลเรือโท บุญชัย มรินทร์พงษ์

http://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=8764 ดร.ประวิช รัตนเพียร รหัส

๕๙๐๔๑๗

<https://prachatai.com/journal/2017/05/71313>

http://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=8764

ดร.ประวิช รัตนเพียร รหัส ๕๙๐๔๑๗

http://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1197

พลเรือโท บุญชัย มรินทร์พงษ์

<https://www.thaichamber.org/th/about/vision>

<https://www.setsustainability.com/page/corporate-governance>

http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/E/241_1/1.PDF

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%A%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C>

<https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-institute/%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%B4>

<http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6886/111087-%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%AA%E0%B8%B8%E0%B8%94%E0%B8%A2%E0%B8%AD%E0%B8%94E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%95%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81-%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88-14.html>

<http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6886/111087-%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%AA%E0%B8%B8%E0%B8%94%E0%B8%A2%E0%B8%AD%E0%B8%94E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%95%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81-%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88-14.html>

<http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6886/111087-%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%AA%E0%B8%B8%E0%B8%94%E0%B8%A2%E0%B8%AD%E0%B8%94E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%95%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81-%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88-14.html> ประชุมย้ำถึงการสนับสนุนความเป็นแกนกลางของอาเซียน และมุมมองของอาเซียนต่อแนวคิดอินโด-แปซิฟิก (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific)